

ЮБИЛЕЙНИ ПОЗДРАВЛЕНИЯ И ОБРЪЩЕНИЯ КЪМ
ЧИТАТЕЛИТЕ

НАУКОВА ВДАЧА ТА НАУКОВИ ЗДОБУТКИ

Петро Лаврентійович Яроцький

Знаний український релігієзнавець, доктор філософських наук, професор Петро Лаврентійович Яроцький пройшов великий і цікавий творчий шлях, довжиною у сотні написаних наукових праць та десятки вирощених дослідників, а тому заслужено користується визнанням наукової громадськості та любов'ю колег. Його гострий розум, життєва мудрість, ясна погідна вдача не замінені у колективі Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, а надто – для молодших колег і учнів. Саме молодшим релігієзнавцям, які у нього вчаться, є особливо цінним те, що очевидно при близькому спілкуванні з Петром Лаврентійовичем. Це – дар, який нині в дефіциті у сучасному прагматичному, жорстко конкурентному світі: справжня інтелігентність душі, що проявляється, зокрема, у спілкуванні з колегами – від маститих вчених до науковців-початківців. Насправді подивом гідним в нашому сьогоднішньому шармі його поводження, виплеканий з дитинства ще у довоєнній Україні, у героїчному Волинському краї, повстанській колісці українців, вільних духом і здорових тілом. Цього не купити й не доробитися, таке дається у спадок та росте ціле життя з чистого серця. Достойно проніс цей дар П.Л.Яроцький через усі обставини, не втрачаючи наукової та людської гідності й у радянські часи та радо ділиться ним з усіма колегами, і особливо щедро з його учнями.

Важким було дитинство Петра в жахливі роки війни, коли у 1939-1944 рр. сільська школа майже не працювала. Та й в післявоєнні роки довелося одночасно вчитися (вже у вечірній школі) і працювати. Але це загартувало його, допомогло бути наполегливішим у досягненні поставленої мети. У свої 20 років він став бібліотекарем, а згодом і завідувачем бібліотеки, і саме тоді сформувався його талант “книжника”. Більше 10 років (1961-1971) Петро Лаврентійович працював літературним співробітником багатотиражної газети і кореспондентом львівської обласної газети “Вільна Україна” й одночасно навчався на журналістському факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка, який був одним з найкращих у кваліфікаційній підготовці в тодішній освітній системі радянської України. Петро Лаврентійович часто розповідає про своїх наставників – професорів цього факультету Володимира Здорового (відомого в журналістській спільноті теоретика і майстра аналітики) і Михайла Нечитайюка, які викладали основи літературного редагування і практичну стилістику української мови. Аналіз, синтез, стилістику вони вважали “трьома китами” журналістики, які підносять і насичують творче мислення і захищають його від хибного засмічення багатослів'ям, щоб словам було тісно, а думкам просторо. Це було творче наставництво фахівців високої категорії і головне з українською ментальністю і характерною для європейського Львова високою інтелігентністю й вагомою інтелектуальністю.

Саме засвоєння цих журналістських заповідей дозволило Петру Лаврентійовичу стати кваліфікованим редактором на Львівській студії телебачення (1967-1971 рр.), а згодом фаховим науковим редактором, про що засвідчують його фундаментальні праці й редаговані ним монографії.

З 1971 р. Петро Лаврентійович працює в системі НАН України: спочатку в Інституті суспільних наук (Львів, 1971-1974 рр.), де написав і захистив кандидатську дисертацію, і в Інституті філософії (з 1974). Відтак, має майже 50 років наукового стажу. Хоча, по суті, він був науковцем, працюючи на журналістській ниві, про що знову ж також засвідчують його статті й монографії, видруковані в 1961 – 1971 рр.

Петро Лаврентійович – садівник від Бога, котрий вмів виростити вдячних учнів, в кожному здатен розгледіти іскру таланту та допомогати їй розквітнути у плідний науковий доробок. Поруц з П. Л. Яроцьким – тепло і комфортно: природно, що Петро Лаврентійович має стільки вихованців – кандидатів і докторів історичних і філософських наук, яким дбайливо передав і продовжує передавати свій науковий та людський досвід. Спілкуючись з ними зі терплячістю, повагою й делікатністю, ділиться своїм досвідом, ідеями, уважно й ненав'язливо обговорює наукові пошуки молодих. Він володіє унікальною здатністю навіть при потребі критикувати так, що це сприймається як допомога у віднайденні ще не задіяних потенцій, окриляє того, хто в нього вчиться.

Коло наукових досліджень доктора філософських наук Яроцького П. Л. досить об'ємне: історія релігії і церкви в Україні; сучасний стан і тенденції розвитку Католицької церкви в умовах глобалізації і секуляризації; соціальне вчення католицизму; православно-католицькі відносини у світі й Україні; “східна політика” Ватикану та її імплементація у векторних виявах: Рим-Константинополь, Рим-Москва; секу-

лярно-іманентна трансформація сучасних протестантських конфесій в світі та її вплив на український протестантизм; проблеми міжконфесійних відносин в Україні; роль релігійних організацій у суспільно-політичних процесах в сучасній Україні.

За редакцією і авторства Яроцького П. Л. у десяти томному проекті "Історія релігії в Україні" вишли чотири томи: Українське православ'я (т.2, 1997); Католицизм (т.4, 2001); Протестантизм в Україні (т.5, 1997); Пізній протестантизм: п'ятидесятники, адвентисти, свідки Єгови (т.6), у двох виданнях: 2007 і 2008 рр.)

Науковець, як дослідник католицизму і "східної політики" Ватикану, активно працює у реалізації актуального наукового проекту "Україна-Ватикан" як автор і редактор. За останні десять років (2008-2017) Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України видано 5 праць цього наукового проекту: "Україна-Ватикан: українсько-католицькі відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем" (2008); "Україна-Ватикан: проблема розвитку освіти і духовності" (2009); "Україна-Ватикан: контекст культурно-цивілізаційного діалогу – історія і сучасність" (2009); "Україна-Ватикан: до і після Другого Ватиканського Собору" (2013); "Україна-Ватикан: християнство в контексті його включення в різноманітні сфери суспільного буття" (2015). Праця Відділення релігієзнавства над цим науковим проектом продовжується з урахуванням сучасної трансформації "східної політики" Ватикану у векторних напрямках Рим-Константинополь, Рим-Москва.

Професор Яроцький П. Л. залучився до реалізації науково-освітнього проекту Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України "Християнство в його історії і сьогоденні", який був виконаний спільно з релігієзнавцями й освітянами Тернопільських університетів (педагогічного і медичного) у 1997-2001 рр. Вийшло 7 випусків цього проекту за редакцією і у співавторстві Колодного А. М., Сагана О. Н., Яроцького П. Л., Гудими А. М., Андрейчина М. А.: "Християнство: контекст світової історії і культури" (2000); "Християнство в контексті історії і культури України" (1997); "Християнство і культура" (1998); "Християнство і духовність" (1998); "Християнство і особа" (2000); "Християнство і проблеми сучасності" (2000); "Християнство і мораль" (2001), "Християнське милосердя і світська емпатія: деонтологічний аспект" (2005).

Доктор філософських наук Яроцький П. Л. є енциклопедичним вченим, статті якого видрукуються в усіх українських енциклопедіях. У написанні шеститомного видання "Юридичної енциклопедії" Яроцький П. Л. взяв участь не лише як автор специфічних для цієї енциклопедії релігієзнавчих статей (понад 40), але й як науковий консультант і рецензент у підготовці цього видання Інститутом держави і права імені В.М. Корецького НАН України (1998-2004 рр.). Статті Яроцького П. Л. видруковані в "Енциклопедії історії України" у 10 томах, у "Політичній енциклопедії" і "Політологічному енциклопедичному словнику", "Філософському енциклопедичному словнику". Петро Лаврентійович плідно співпрацює з редакціями "Енциклопедії сучасної України" і "Великої української енциклопедії", в кожному томі яких розміщуються написані ним статті. У підготовці до друку "Української релігієзнавчої енциклопедії" Петро Лаврентійович працює з релігієзнавцями України, які досліджують історію і сучасний стан католицьких і протестантських конфесій, і в цій галузі енциклопедичних напрацювань уже створено необхідну для опублікування базу матеріалів.

У 1975-2010 рр. професор Яроцький П. Л. викладав релігієзнавство в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Національному університеті "Києво-Могилянська академія", Міжнародному Соломоновому університеті, Київському університеті туризму, економіки і права. Це сприяло викладанню академічного релігієзнавства (П. Л. Яроцький є співавтором підручника "Академічне релігієзнавство" за редакцією професора А. Колодного. – К., 2000. – 862 с.) одночасно з ефективним поєднанням релігієзнавства як освітньої дисципліни, що було імплементовано у виданих професором Яроцьким П. Л. авторських підручниках і навчальних посібниках, рекомендованих МОН України для студентів ВНЗ: Релігієзнавство. К.: КУТЕП, 2000. – 192 с.; Релігієзнавство. – К.: "Кондор", 2004. – 306 с.; Релігієзнавство. Релігійні процеси в світі й Україні. – К. "Кондор видання", 2013. – 439 с.

Професор Яроцький П. Л. був запрошений університетами до співавторства у виданні їхніх під-

ручників, в яких знаходимо розділи, написані професором: Релігієзнавство. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Підручник за редакцією професора Заковича М. М., 2001; Філософія туризму. Підручник КУТЕП. За редакцією члена-кореспондента НАН України В. С. Пазенка.

Важливий напрям актуалізації інноваційності науково-релігієзнавчих досліджень – координація дисертаційних досліджень. З цією метою утворена Президією НАН України Координаційна рада Відділення релігієзнавства з написання релігієзнавчих робіт (голова – професор Яроцький П. Л., секретар – Недавня О. В.). Координаційна рада не лише погоджує теми дисертаційних досліджень, а й опрацьовує і періодично оновлює з урахуванням релігійних процесів у світі й Україні, тематику цих досліджень з авторами і перспективними дисертантами для написання актуальних наукових праць з урахуванням їх науково-практичної новизни в контексті проблем державно-конфесійних відносин в Україні, толерантизації міжконфесійних стосунків, налагодження міжконфесійного діалогу та стабілізації суспільних відносин, миру та безпеки в Україні.

Петро Лаврентійович як науковець і досвідчений журналіст активно реагував на події, які відбувалися у перші роки незалежності України (1991 – 1995) у державно-конфесійних і міжконфесійних відносинах: становлення УПЦ та змагання до її автокефалії; відновлення УАПЦ; правова легалізація і розширення сфери впливу УГКЦ на Західній Україні з її виходом на широкі простори Надніпрянської України; відродження і становлення римо-католицьких дієцезій і чернечих орденів, вихід з підпілля реабілітованих течій пізнього протестантизму. Виникали міжконфесійні колізії у зв'язку із нестачею і поділом культових будинків, церков. Міжконфесійні відносини вимагали негайної стабілізації, оскільки їхня невирішеність впливала на суспільну, громадянську нестабільність. Саме в цей неспокійний час П. Яроцький активно публікується в державних, громадсько-політичних, урядових часописах: “Віче” (орган Верховної Ради України), “Урядовий кур’єр”, “Голос України”, “Політика і час”. Ці публікації були присвячені реалізації права на свободу совісті; аналізу особливостей розвитку українського православ’я і набуття автокефалії; поверненню із забуття репресивної і нелегальної упродовж 50 років УГКЦ; трансформацій пізньопротестантських конфесій від заборонених і репресованих “сект” до інституціоналізаційних церковних об’єднань. Центральне місце в цих публікаціях посідала криза в українському православ’ї та роль Московської патріархії в її виникненні й продовженні.

Науковець чітко сформулював в цих умовах концепцію розвитку українського християнства у його дуалістичності, амбівалентності, що призвело до виникнення в Україні двох гілок Вселенської церкви – східної і західної. Оскільки в Україні існують одна з найбільших Православних церков у світі й найбільша Греко-католицька церква, то саме національні, культурні й духовні інтереси України вимагають усвідомлення унікальної природи цієї історичної християнської спадщини як духовного надбання, що має розвиватися за принципом взаємозбагачення і взаємодоповнення.

Ідеї цієї концепції Петро Лаврентійович осмислював, актуалізував у своїх наступних дослідженнях (2000 – 2010 рр.). У планових темах Відділення релігієзнавства, індивідуальних публікаціях він акцентував увагу на встановленні конфесійної рівноваги, національної і релігійної, суспільної і міжконфесійної стабільності, національно-культурної ідентифікації православно-католицького діалогу в Україні. Зрештою, створення специфічного міжрелігійного органу – Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій сприяло подоланню дивергентних процесів в релігійному житті України.

У 2011-2017 рр. дослідження науковця набувають ширшого діапазону – осмислення сучасних суспільних і релігійних процесів у світі та їх відгомін в Україні. Йдеться про визначальні вектори сучасного католицько-православних відносин: Рим-Константинополь, Рим-Москва. Кризові процеси в сучасному католицизмі Петром Лаврентійовичем розглядаються як причинно-наслідкові культурно-цивілізаційного розвитку сучасної Європи – євроінтеграції, глобалізації, секуляризації. Науковець досліджує “східну політику” Ватикану, в якій простежується “девальвація унії” в контексті “уніатизму”, що стало болючим негативом для східних Католицьких церков (в тому числі і УГКЦ), оскільки вони стали заручниками цієї “східної політики”.

Коло дослідження процесів, які відбуваються в сучасній Католицькій церкві, Яроцьким П. Л.

розширюється порівняльним аналізом світорозуміння і світовідчуття останніх трьох понтифіків – Івана Павла II, Бенедикта XVI, Франциска: зародженням концепції “децентралізованої і деклерикалізованої церкви”, “периферійної церкви”, “бідної церкви для бідних”, опрацюванням людиноцентричних теологій – “теології людини як особистості”, “теології жінки”, “теології молоді” та інших ватиканських інновацій, які засвідчують про реформаційні тенденції в сучасному католицизмі: його вертикально-горизонтальну, трансцендентно-іманентну, теїстично-антропоцентричну переорієнтацію.

Особливу увагу Яроцький П. Л. надає дослідженню тенденції розвитку соціального вчення Католицької церкви, яке було започатковане як доктринальне богословське вчення з стійкою і непохитною ортодоксальною основою. Дослідник обґрунтовує нову концепцію трансформації соціального вчення як відхід від замкнутої теологічної системи, яка ґрунтувалася на “гріховності людини” і “боговідступницькій деградації суспільства”, до трансверсійної екзистенціальної системи буття людини у сучасному світі. Новизна цього дослідження полягає у застосуванні порівняльного аналізу трансформації соціальної доктрини у вченні католицизму, православ'я, протестантизму. Соціальна доктрина католицизму, як доводить дослідник, має міждисциплінарний характер, оскільки залучає здобутки всіх гуманітарних знань, насамперед філософії, соціології, права, для трактування такого інноваційного дискурсу соціального вчення, як пріоритетність людини і суспільства з використанням таких людиноцентричних інструментів його утвердження як соціальна справедливість, соціальне благо, солідарність і субсидіарність в контексті проведення “нової евангелізації церкви і світу”. Примат соціальної діяльності є протестантським символом віри у виявах високої продуктивності праці, чесного партнерства, успіхів в різних сферах соціальної і політичної діяльності, які засвідчують про богообраність людини. Пріоритетним в соціальному вченні РПЦ є державно-церковні відносини, умови співпраці з державою і політичної діяльності церкви.

Петро Лаврентійович плідно співпрацює з конфесійними установами, зокрема Волинською духовною православною академією, Рівненською духовною семінарією Української православної церкви Київського патріархату, проводячи наукові конференції і постійно видруковуючи свої статті в їхніх часописах – “Волинському благовіснику” і “Андріївському віснику”. Варто відзначити співробітництво Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України на Національним заповідником “Давній Галич” в реалізації науково-дослідницького проекту “Авраамічні релігії в Україні” (йдеться про іудаїзм, християнство й іслам), спрямованого на вивчення стану і тенденцій розвитку цих конфесій в полінаціональній і поліконфесійній Україні. Як член редколегії, науковий редактор і автор, Петро Лаврентійович вносить вагому лепту в реалізацію цього наукового проекту упродовж останніх 10 років (2009-2018). З його участю в Галичі проводяться наукові конференції (всукраїнські й міжнародні) і видаються збірники їх матеріалів: Історико-релігійні та етнокультурні особливості Галицького регіону в загальноукраїнському контексті (2009); Галицька митрополія в історії європейського християнства (2010); Україна-Ватикан: державно-церковні відносини в контексті досвіду об'єднаної Європи (2011); Християнські міжконфесійні відносини: загальноєвропейський і український досвід (2012); Авраамічні релігії в Україні: історія, етнокультурні взаємовпливи, міжконфесійні взаємини (2013); Авраамічні релігії в Україні: інкультураційні взаємовпливи та конфесійні взаємини (2014); Авраамічні релігії: проблеми свободи совісті та віросповідання в контексті різноманітних чинників у сфері суспільного буття в Україні (2015); Європейська Реформація і авраамічні релігії у виявах європейської і української релігійної ідентичності (2017); Авраамічні релігії в Україні у визнанні плюралізму і толерантності як чинників міжконфесійної і суспільної стабільності (2018).

Петро Лаврентійович був задіяний в організації і роботі майже усіх наукових конференцій, проведених Відділенням релігієзнавства, є автором і співавтором багатьох науково-експертних матеріалів, підготовлених за поданням Президії НАН України для органів державної влади і релігійних організацій.

Плідним є його здобуток як наукового консультанта/керівника 12 докторантів і 22 пошуківців кандидатських ступенів. Що було оцінено Президією НАН України нагородженням П. Л. Яроцького Відзнакою “За підготовку наукової зміни”. Із захищених за його керівництвом і консультацією науковців створена сучасна інноваційна історико-філософська школа у складі університетських професорів і док-

торів історичних та філософських наук: Бистрицької Е. В., Стоцького Я. В. (Тернопіль), Стоколос Н. Г., Шеретюк Р. М., Шугасвої Л. М. (Рівне), Сітарчука Р. А. (Полтава), Докаша В. І. (Чернівці), Буравського О. А. (Житомир), Черенкова М. М., Шепетьяка О.М. (Київ).

Особливо активно вчений був задіяний у заходах з відзначення 500-ліття Реформації (2016 – 2017 рр.) у співпраці з університетами і конфесійними організаціями в Тернополі, Чернівцях, Івано-Франківську, Галичі, Одесі, Полтаві, Луцьку, Рівному, Києві, а також у Пересопниці. Видані наукові збірники, вагомі своїм аналізом цієї історичної події, яка змінила цивілізаційних розвиток Європи і одночасно мала відгомін в Україні.

Роки не позначаються на плідності праці, сучасності і своєчасності видруків Петра Лаврентійовича. Він активно контактує з представниками різних церков і релігійних організацій. Останні звертаються до професора за консультаціями для вирішення організаційних чи інституційних проблем діяльності їх спільнот в українському соціумі, а також за фаховою консультацією при написанні наукових праць, дисертаційних робіт.

Приємно працювати з колегою, який свою професійну роботу розглядає насамперед як поле любові духу діяльності, як форму самореалізації. Жити без щоденного творчого релігієзнавчого здобутку – неможливо для Петра Лаврентійовича. Він постійно в роботі, в роздумах, в конструюванні гармонійного світу навколо себе. То ж бажаємо плідних років нашому колезі на ниві релігієзнавчої науки в доброзичливому родинному оточенні, у співпраці з колегами-релігієзнавцями.

© Професор Анатолій Колодний, професор Людмила Филипович

DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2019-1\(13\)-2\(14\)-9-14](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2019-1(13)-2(14)-9-14)